
Natya Shastra Chapter 2

नाट्यशास्त्रम् अध्यायः २

Document Information

Text title : naaTyashaastra adhyaaya 2

File name : natya02.itx

Category : nATyashAstra, major_works, bharata

Location : doc_z_misc_major_works

Author : Sage Bharata

Transliterated by : dpadmakar at hotmail.com

Proofread by : dpadmakar at hotmail.com

Latest update : May 24, 2001

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 24, 2024

sanskritdocuments.org

నాట్యశాస్త్రమ్ అధ్యాయః ౨

॥ శ్రీరస్తు ॥

భరతమునిప్రణీతం నాట్యశాస్త్రమ్

అథ భారతీయే నాట్యశాస్త్రే ద్వివీధీయోఽధ్యాయః ।

భరతస్య వచః శ్రుత్వా పప్రచ్ఛుర్మునయస్తతః ।

భగవన్ శ్రోతుమిచ్ఛామో యజనం రజ్జనంశ్రయమ్ ॥ ౧॥

అథ వా యా క్రియాస్తత్ర లక్షణం యచ్చ పూజనమ్ ।

భవిష్యద్భిర్మరైః కార్యం కథం తన్నాట్యవేశ్మని ॥ ౨॥

ఇహోదిర్నాట్యయోగస్య నాట్యమణ్ణప ఏవ హి ।

తస్మాత్ప్రస్యేవ తావత్త్వం లక్షణం వక్తుమర్హసి ॥ ౩॥

తేషాం తు వచనం శ్రుత్వా మునీనాం భరతోఽబ్రవీత్ ।

లక్షణం పూజనం చైవ శ్రూయతాం నాట్యవేశ్మనః ॥ ౪॥

దివ్యానాం మానసీ సృష్టిర్గ్రహేషూపవనేషు చ ।

(యథా భావాభినిర్వర్యాః సర్వే భావాస్తు మానుషాః ॥)

నరాణాం యత్నతః కార్యా లక్షణాభిహితా క్రియా ॥ ౫॥

శ్రూయతాం తద్యథా యత్ర కర్తవ్యో నాట్యమణ్ణపః ।

తస్య వాస్తు చ పూజా చ యథా యోజ్యా ప్రయత్నతః ॥ ౬॥

ఇహ ప్రేక్ష్యాగృహం దృష్ట్వా ధీమతా విశ్వకర్మణా ।

త్రివిధః సన్నివేశశ్చ శాస్త్రతః పరికల్పితః ॥ ౭॥

వికృష్టశ్చతురశ్రశ్చ త్ర్యశ్చైచ్చైవ తు మణ్ణపః ।

తేషాం త్రిణి ప్రమాణాని జ్యేష్ఠం మధ్యం తథాఽవరమ్ ॥ ౮॥

ప్రమాణమేషాం నిర్దిష్టం హస్తదణ్ణసమాశ్రయమ్ ।

శతం చాష్టౌ చతుఃషష్టిర్హస్తా ద్వాత్రింశదేవ చ ॥ ౯॥

అష్టాధికం శతం జ్యేష్ఠం చతుఃషష్ఠిస్తు మధ్యమమ్ ।
 కనీయస్తు తథా వేశ్మ హస్తా ద్వాత్రింశదిష్యతే ॥ ౧౦॥
 దేవానాం తు భవేజ్యేష్ఠం నృపాణాం మధ్యమం భవేత్ ।
 శేషాణాం ప్రకృతీనాం తు కనీయః సంవిధీయతే ॥ ౧౧॥
 ప్రేక్షాగృహాణాం సర్వేషాం ప్రశస్తం మధ్యమం స్మృతమ్ ।
 తత్ర పాఠ్యం చ గేయం చ సుఖశ్రావ్యతరం భవేత్ ॥
 ప్రేక్షాగృహాణాం సర్వేషాం త్రిప్రకారో విధిః స్మృతః ।
 వికృష్టశ్చతురస్రశ్చ త్ర్యస్తశ్చైవ ప్రయోక్తుభిః ॥
 కనీయస్తు స్మృతం త్ర్యస్తం చతురస్రం తు మధ్యమమ్ ।
 జ్యేష్ఠం వికృష్టం విజ్ఞేయం నాట్యవేదప్రయోక్తుభిః ॥)
 ప్రమాణం యచ్చ నిర్దిష్టం లక్షణం విశ్వకర్మణా ।
 ప్రేక్షాగృహాణాం సర్వేషాం తచ్చైవ హి నిబోధత ॥ ౧౨॥
 అణూ రజశ్చ వాలశ్చ లిక్షా యూకా యవస్తథా ।
 అఙ్గులం చ తథా హస్తో దణ్ణశ్చైవ ప్రకీర్తితః ॥ ౧౩॥
 అణవోఽష్టా రజః ప్రోక్తం తాన్యష్టౌ వాల ఉచ్యతే ।
 వాలాస్త్యష్టౌ భవేల్లిక్షా యూకా లిక్షాష్టకం భవేత్ ॥ ౧౪॥
 యూకాస్త్యష్టౌ యవో జ్ఞేయో యవాస్త్యష్టౌ తథాఙ్గులమ్ ।
 అఙ్గులాని తథా హస్తశ్చతుర్వింశతిరుచ్యతే ॥ ౧౫॥
 చతుర్హస్తో భవేద్దణ్ణో నిర్దిష్టస్తు ప్రమాణతః ।
 అనేనైవ ప్రమాణేన వక్ష్యామ్యేషాం వినిర్ణయమ్ ॥ ౧౬॥
 చతుఃషష్ఠికరాన్కుర్యాద్ధీర్ఘతేన తు మణ్ణపమ్ ।
 ద్వాత్రింశతం చ విస్తారన్మర్త్యానాం యో భవేదిహ ॥ ౧౭॥
 అత ఊర్ధ్వం న కర్తవ్యః కర్తృభిర్నాట్యమణ్ణపః ।
 యస్మాదవ్యక్తభావం హి తత్ర నాట్యం వ్రజేదితి ॥ ౧౮॥
 మణ్ణపే విప్రకృష్టే తు పాఠ్యముచ్చారితస్వరమ్ ।
 అనిస్సరణధర్మత్వాద్విస్వరత్వం భృశం వ్రజేత్ ॥ ౧౯॥
 యశ్చాప్య్యాస్యగతో భావో నానాదృష్టినమన్వితః
 స వేశ్మనః ప్రకృష్టత్వాద్ వ్రజేదవ్యక్తతాం పరామ్ ॥ ౨౦॥

ప్రేక్షాగృహాణాం సర్వేషాం తస్మాన్మధ్యమమిష్యతే ।
యావత్పాఠ్యం చ గేయం చ తత్ర శ్రవ్యతరం భవేత్ ॥ ౨౧॥

[ప్రేక్షాగృహాణాం సర్వేషాం త్రిప్రకారో విధిః స్మృతః ।
వికృష్టశ్చతురస్రశ్చ త్ర్యస్తశ్చైవ ప్రయోక్తుభిః ॥)
కనీయస్తు స్మృతం త్ర్యస్తం చతురస్రం తు మధ్యమమ్ ।
జ్యేష్ఠం వికృష్టం విజ్ఞేయం నాట్యవేదప్రయోక్తుభిః] ॥

దేవానాం మానసీ సృష్టిర్గృహేషూపవనేషు చ ।
యత్నభావాభినిష్పన్నాః సర్వే భావా హి మానుషా ॥ ౨౨॥

తస్మాద్దేవకృతైర్భావైర్న విస్పర్ధిత మానుషః ।
మానుషస్య తు గేహస్య సమృద్ధ్యామి లక్షణమ్ ॥ ౨౩॥

భూమేర్విభాగం పూర్వం తు పరీక్షేత ప్రయోజక ।
తతో వాస్తు ప్రమాణేన ప్రారభేత శుభేచ్ఛయా ॥ ౨౪॥

సమాస్థిరా తు కఠినా కృష్ణా గౌరీ చ యా భవేత్ ।
భూమిస్తత్రైవ కర్తవ్యః కర్తృభిర్నాట్యమణ్ణపః ॥ ౨౫॥

ప్రథమం శోధనం కృత్వా లాఙ్గలేన సముత్కృషేత్ ।
అస్థికీలకపాలాని తృణగుల్మాంశ్చ శోధయేత్ ॥ ౨౬॥

శోధయిత్వా వసుమతీం ప్రమాణం నిర్దిశేత్తతః ।
(త్రీణ్యుత్తరాణి సౌమ్యం చ విశాఖాపి చ రేవతీ ।,
హస్తివిష్యానురాధాశ్చ ప్రశస్తా నాట్యకర్మణి ।)
పుష్యనక్షత్రయోగేన శుక్లం సూత్రం ప్రసారయేత్ ॥ ౨౭॥

కార్పాసం బొల్బజం వాపి మౌఞ్ణం వాల్కలమేవ చ ।
సూత్రం బుధైస్తు కర్తవ్యం యస్య ఛేదో న విద్యతే ॥ ౨౮॥

అర్ధచ్ఛిన్నే భవేత్సూత్రే స్వామినో మరణం ధ్రువమ్ ।
త్రిభాగచ్ఛిన్నయా రజ్జా ర్షాష్ట్రకోపో విధీయతే ॥ ౨౯॥

ఛిన్నాయాం తు చతుర్భాగే ప్రయోక్తుర్నాశ ఉచ్యతే ।
హస్తాత్ప్రభ్రష్టయా వాపి కశ్చిత్వపచయో భవేత్ ॥ ౩౦॥

తస్మాన్నిత్యం ప్రయత్నేన రజ్జగ్రహణమిష్యతే ।
కార్యం చైవ ప్రయత్నేన మానం నాట్యగృహస్య తు ॥ ౩౧॥

ముహూర్తేనానుకూలేన తిథ్యా సుకరణేన చ ।
బ్రాహ్మణాంస్తర్పయిత్వా తు పుణ్యాహం వాచయేత్తతః ॥ ౩౨॥
శాన్తితోయం తతో దత్త్వా తతః సూత్రం ప్రసారయేత్ ।
చతుష్షష్టికరాన్కృత్వా ద్విధా కుర్యాత్పునశ్చ తాన్ ॥ ౩౩॥
పుష్పతో యో భవేద్భాగో ద్విధాభూతస్య తస్య తు ।
సమమర్థవిభాగేన రజశిర్షం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౩౪॥
పశ్చిమే చ విభాగేఽథ నేపథ్యగృహమాదిశేత్ ।
విభజ్య భాగాన్విధివద్యయథావదనుపూర్వశః ॥ ౩౫॥
శుభే నక్షత్రయోగే చ మణ్డపస్య నివేశనమ్ ।
శక్తిదున్దుభినిర్ఘోషైర్మృదంగపణవాదిభిః ॥ ౩౬॥
సర్వాతోద్వైః ప్రణుదితైః స్థాపనం కార్యమేవ తు ।
ఉత్సాహ్యాణి త్వనిష్ఠాని పాషణ్డ్యాశ్రమిణస్తథా ॥ ౩౭॥
కాషాయవసనాశ్చైవ వికలాశ్చైవ యే నరాః ।
నిశాయాం చ బలిః కార్యా నానాభోజనసంయుతః ॥ ౩౮॥
గన్ధపుష్పఫలవీతా దిశో దశ సమాశ్రితః ।
పూర్వేణ శుక్లాన్నయతో నీలాన్నో దక్షిణేన చ ॥ ౩౯॥
పశ్చిమేన బలిః పీతో రక్ష్యైవోత్తరేణ తు ।
యాదృశం దిశి యస్యాం తు దైవతం పరికల్పితమ్ ॥ ౪౦॥
తాదృశస్త్ర దాతవ్యో బలిర్మస్తపురస్కృతః ।
స్థాపనే బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ దాతవ్యం ఘృతపాయసమ్ ॥ ౪౧॥
మధుపర్కస్తథా రాజ్ఞే కర్తృభ్యశ్చ గుఢౌదనమ్ ।
నక్షత్రేణ తు కర్తవ్యం మూలేన స్థాపనం బుధైః ॥ ౪౨॥
ముహూర్తేనానుకూలేన తిథ్యా సుకరణేన చ ।
ఏవం తు స్థాపనం కృత్వా భిత్తికర్మ ప్రయోజయేత్ ॥ ౪౩॥
భిత్తికర్మణి నిర్వృత్యే స్తమ్భానాం స్థాపనం తతః ।
తిథినక్షత్రయోగేన శుభేన కరణేన చ ॥ ౪౪॥
స్తమ్భానాం స్థాపనం కార్యం రోహిణ్యా శ్రవణేన వా ।

ఆచార్యేణ సుయుక్తేన త్రిరాత్రోపోషితేన చ || ౪౫ ||
 స్తమ్భానాం స్థాపనం కార్యం ప్రాప్తే సూర్యోదయే శుభే |
 ప్రథమే బ్రాహ్మణస్తమ్భే సర్విస్సర్షపసంస్కృతః || ౪౬ ||
 సర్వశుక్లో విధిః కార్యో దద్యాత్పాయసమేవ చ |
 తతశ్చ క్షత్రియస్తమ్భే వస్త్రమాల్యానులేపనమ్ || ౪౭ ||
 సర్వ రక్తం ప్రదాతవ్యం ద్విజేభ్యశ్చ గుడోదనమ్ |
 వైశ్యస్తమ్భే విధిః కార్యో దిగ్భాగే పశ్చిమోత్తరే || ౪౮ ||
 సర్వం ప్రితం ప్రదాతవ్యం ద్విజేభ్యశ్చ పుత్రోదనమ్ |
 శూద్రస్తమ్భే విధిః కార్యః సమ్యక్పూర్వోత్తరాశ్రయే || ౪౯ ||
 నీలప్రాయం ప్రయత్నేన కూసరం చ ద్విజాశనమ్ |
 పూర్వోత్తరబ్రాహ్మణస్తమ్భే శుక్లమాల్యానులేపనే || ౫౦ ||
 నిక్షిపేత్కనకం మూలే కర్ణాభరణసంశ్రయమ్ |
 తామ్రం చాధః ప్రదాతవ్యం స్తమ్భే క్షత్రియసంజ్ఞకే || ౫౧ ||
 వైశ్యస్తమ్భస్య మూలే తు రజతం సమ్ప్రదాపయేత్ |
 శూద్రస్తమ్భస్య మూలే తు దద్యాదాయసమేవ చ || ౫౨ ||
 సర్వేష్వేవ తు నిక్షేప్యం స్తమ్భమూలేషు కాఞ్చనమ్ |
 స్వస్తిపుణ్యాహఘోషేణ జయశబ్దేన చైవ హి || ౫౩ ||
 స్తమ్భానాం స్థాపనం కార్యం పుష్పమాలాపురస్కృతమ్ |
 రత్నదానైః సగోదానైర్వస్త్రదానైరనల్పకైః || ౫౪ ||
 బ్రాహ్మణాంస్తర్పయిత్వా తు స్తమ్భానుత్థాపయేత్తతః |
 అచలం చాప్యకమ్పఞ్చ తథైవావలితం పునః || ౫౫ ||
 స్తమ్భస్యోత్థాపనే సమ్యగ్గోషా హ్యేతే ప్రకీర్తితాః |
 అవృష్టిరక్తా చలనే వలనే మృత్యుతో భయమ్ || ౫౬ ||
 కమ్పనే పరచక్రాత్తు భయం భవతి దారుణమ్ |
 దోషైరేత్తైర్విహీనం తు స్తమ్భముత్థాపయేచ్ఛివమ్ || ౫౭ ||
 పవిత్రే బ్రాహ్మణస్తమ్భే దాతవ్యా దక్షిణా చ గౌః |
 శేషాణాం భోజనం కార్యం స్థాపనే కర్తృసంశ్రయమ్ || ౫౮ ||

మన్తపూతం చ తద్దేయం నాట్యచార్యేణ ధీమతా |
 పురోహితం నృపం చైవ భోజయేన్మధుపాయసైః || ౫౯||
 కర్తృనాపి తథా సర్వాన్కృసరాం లవణోత్తరామ్ |
 సర్వమేవం విధిం కృత్వా సర్వాతోద్యైః ప్రవాదితైః || ౬౦||
 అభిమన్త్య యథాన్యాయం స్తమ్భానుత్థాపయేచ్ఛుచిః |
 'యథాఽచతో గిరిర్మేరుర్హిమవాంశ్చ మహాబలః || ౬౧||
 జయావహో నరేన్ద్రస్య తథా త్వమచతో భవ |'
 స్తమ్భద్వారం చ భిత్తిం చ నేపథ్యగృహమేవ చ || ౬౨||
 ఏవముత్థాపయేతజ్ఞో విధిదృష్టేన కర్మణా |
 రఙ్గపీఠస్య పార్శ్వే తు కర్తవ్యా మత్తవారణీ || ౬౩||
 చతుస్తమ్భసమాయుక్తా రఙ్గపీఠప్రమాణతః |
 అధ్యర్థహస్తోత్సేధేన కర్తవ్యా మత్తవారణీ || ౬౪||
 ఉత్సేధేన తయోస్తుల్యం కర్తవ్యం రఙ్గమణ్ణపమ్ |
 తస్యాం మాల్యం చ ధూపం చ గన్ధం వస్త్రం తథైవ చ || ౬౫||
 నానావర్ణాని దేయాని తథా భూతప్రియో బలిః |
 ఆయసం తత్ర దాతవ్యం స్తమ్భానాం కుశైలైరధః || ౬౬||
 భోజనే కృసరాశ్చైవ దాతవ్యం బ్రాహ్మణాశనమ్ |
 ఏవం విధిపురస్కారైః కర్తవ్యా మత్తవారణీ || ౬౭||
 రఙ్గపీఠం తతః కార్యం విధిదృష్టేణ కర్మణా |
 రఙ్గశీర్షస్തു కర్తవ్యం షడ్ధారుకసమన్వితమ్ || ౬౮||
 కార్యం ద్వారద్వయం చాత్ర నేపథ్యగృహకస్య తు |
 పూరణే మృత్తికా చాత్ర కృష్ణా దేయా ప్రయత్నతః || ౬౯||
 లాఙ్గలేన సముత్కృప్య నిర్లోష్టతృణశర్కరమ్ |
 లాఙ్గలే శుద్ధవర్ణో తు ధుర్యో యోజ్యో ప్రయత్నతః || ౭౦||
 కర్తారః పురుషశ్చాత్ర యేఽఙ్గదోషవివిర్జితాః |
 ఆహీనాశ్చైశ్చ వోధవ్యా మృత్తికా పిటకైర్నవైః || ౭౧||
 ఏవంవిధైః ప్రకర్తవ్యం రఙ్గశీర్షం ప్రయత్నతః |

కూర్మపుష్పం న కర్తవ్యం మత్స్యపుష్పం తథైవ చ ॥ ౭౨॥

శుద్ధాదర్శితలాకారం రజశీర్షం ప్రశస్యతే ।

రత్నాని చాత్ర దేయాని పూర్వే వజ్రం విచక్షణైః ॥ ౭౩॥

వైడూర్యం దక్షిణే పార్శ్వే స్ఫటికం పశ్చిమే తథా ।

ప్రవాలముత్తరే బైవ మధ్యే తు కనకం భవేత్ ॥ ౭౪॥

ఏవం రజశిరః కృత్వా దారుకర్మ ప్రయోజయేత్ ।

ఊహప్రత్యూహసంయుక్తః నానాశిల్పప్రయోజితమ్ ॥ ౭౫॥

నానాసజ్జావనోపేతం బహువ్యాలోపశోభితమ్ ।

ససాలభజ్ఞీకాభిశ్చ సమన్తాత్సమలజ్జుతమ్ ॥ ౭౬॥

నిర్వ్యూహాకుహరోపేతం నానాగ్రథితవేదికమ్ ।

నానావిన్యాససంయుక్తం చిత్రజాలగవాక్షకమ్ ॥ ౭౭॥

సుపీఠధారిణీయుక్తం కపోతాలీసమాకులమ్ ।

నానాకుట్టిమవిన్యస్తైః స్తమైభిశ్చాచ్ఛుపశోభితమ్ ॥ ౭౮॥

ఏవం కాష్ఠవిధిం కృత్వా భిత్తికర్మ ప్రయోజయేత్ ।

స్తమ్భం వా నాగదన్తం వా వాతాయనమథాపి వా ॥ ౭౯॥

కోణం వా సప్రతిద్వారం ద్వారవిధం న కారయేత్ ।

కార్యః శైలగుహాకారో ద్విభూమిర్నాట్యమణ్డపః ॥ ౮౦॥

మన్దవాతాయనోపేతో నిర్వాతో ధీరశబ్దవాన్ ।

తస్మాన్నివాతః కర్తవ్యః కర్తృభిర్నాట్యమణ్డపః ॥ ౮౧॥

గమ్భీరస్వరతా యేన కుతపస్య భవిష్యతి ।

భిత్తికర్మవిధిం కృత్వా భిత్తిలేపం ప్రదాపయేత్ ॥ ౮౨॥

సుధాకర్మ బహిస్తస్య విధాతవ్యం ప్రయత్నతః ।

భిత్తిష్యథ విలిప్తాసు పరిమృష్టాసు సర్వతః ॥ ౮౩॥

సమాసు జాతశోభాసు చిత్రకర్మ ప్రయోజయేత్ ।

చిత్రకర్మణి చాలేఖ్యాః పురుషాః స్రీజనాస్తథా ॥ ౮౪॥

లతాబన్ధాశ్చ కర్తవ్యాశ్చరితం చాత్మోభగజమ్ ।

ఏవం వికృష్టం కర్తవ్యం నాట్యవేశ్య ప్రయోక్తుభిః ॥ ౮౫॥

పునరేవ హి వక్ష్యామి చతురశ్రస్య లక్షణమ్ ।
 సమస్తతశ్చ కర్తవ్యా హస్తా ద్వాత్రింశదేవ తు ॥ ౮౬ ॥
 శుభభూమివిభాగస్థో నాట్యజ్ఞైర్నాట్యమణ్డపః ।
 యో విధిః పూర్వముక్తస్తు లక్షణం మఙ్గలాని చ ॥ ౮౭ ॥
 వికృష్టే తాన్యశేషాణి చతురశ్రేఽపి కారయేత్ ।
 చతురశ్రం సమం కృత్వా సూత్రేణ ప్రవిభజ్య చ ॥ ౮౮ ॥
 బాహ్యతః సర్వతః కార్యా భిత్తిః శ్లిష్టేష్టకా దృఢా ।
 తత్రాభ్యంతరతః కార్యా రఙ్గపీఠోపరి స్థితాః ॥ ౮౯ ॥
 దశ ప్రయోక్తృభిః స్తమ్భాః శక్తా మణ్డపధారణే ।
 స్తమ్భానాం బాహ్యతశ్చాపి సోపానాకృతి పీఠకమ్ ॥ ౯౦ ॥
 ఇష్టకాదారుభిః కార్యం ప్రేక్షకాణాం నివేశనమ్ ।
 హస్తప్రమాణైరుత్సేధైర్భూమిభాగసముత్థితైః ॥ ౯౧ ॥
 రఙ్గపీఠావలోక్యం తు కుర్యాదాసనజం విధిమ్ ।
 షడన్యానస్తరే చైవ పునః స్తమ్భాన్యథాదిశమ్ ॥ ౯౨ ॥
 విధినా స్థాపయేత్తజ్ఞో దృఢాన్మణ్డపధారణే ।
 ఆష్టౌ స్తమ్భాన్పునఃశ్చైవ తేషాముపరి కల్పయేత్ ॥ ౯౩ ॥
 స్థాప్యం చైవ తతః పీఠమష్టహస్తప్రమాణతః ।
 విధాన్యమష్టహస్తం చ పీఠం తేషు తతో న్యసేత్ ॥ ౯౪ ॥
 తత్ర స్తమ్భాః ప్రదాతవ్యాస్తజ్జైర్మణ్డపధారణే ।
 ధారణీధారణాస్తే చ శాలస్త్రీభిరలఙ్కృతాః ॥ ౯౫ ॥
 నేపథ్యగృహకం చైవ తతః కార్యం ప్రయత్నతః ।
 ద్వారం చైకం భవేత్తత్ర రఙ్గపీఠప్రవేశనమ్ ॥ ౯౬ ॥
 జనప్రవేశనం చాన్యదాభిముఖ్యేన కారయేత్ ।
 రఙ్గస్యాభిముఖం కార్యం ద్వితీయం ద్వారమేవ తు ॥ ౯౭ ॥
 ఆష్టహస్తం తు కర్తవ్యం రఙ్గపీఠం ప్రమాణతః ।
 చతురశ్రం సమతలం వేదికాసమలఙ్కృతమ్ ॥ ౯౮ ॥
 పూర్వప్రమాణనిర్దిష్టా కర్తవ్యా మత్తవారణీ ।

చతుఃస్తమ్భసమాయుక్తా వేదికాయాస్తు పార్శ్వతః ॥ ౯౯ ॥

సమున్నతం సమం చైవ రజ్గశీర్షం తు కారయేత్ ।

వికృష్టే తూన్నతం కార్యం చతురశ్రే సమం తథా ॥ ౧౦౦ ॥

ఏవమేతేన విధినా చతురశ్రం గృహం భవేత్ ।

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి త్ర్యశ్రగేహస్య లక్షణమ్ ॥ ౧౦౧ ॥

త్ర్యశ్రం త్రికోణం కర్తవ్యం నాట్యవేశ్యప్రయోక్తుభిః ।

మధ్యే త్రికోణమేవాస్య రజ్గపీఠం తు కారయేత్ ॥ ౧౦౨ ॥

ద్వారం త్రైవైవ కోణేన కర్తవ్యం తస్య వేశ్యనః ।

ద్వితీయం చైవ కర్తవ్యం రజ్గపీఠస్య పృష్ఠతః ॥ ౧౦౩ ॥

విధిర్యశ్చతురశ్రస్య భిత్తిస్తమ్భసమాశ్రయః ।

స తు సర్వః ప్రయోక్తవ్యస్త్యశ్రస్యాపి ప్రయోక్తుభిః ॥ ౧౦౪ ॥

ఏవమేతేన విధినా కార్యా నాట్యగృహో బుధైః ।

పునరేషాం ప్రవక్ష్యామి పూజామేవం యథావిధిః ॥ ౧౦౫ ॥

ఇతి భారతీయే నాట్యశాస్త్రే మణ్డపవిధానో నామ ద్వితీయోఽధ్యాయః ॥

Encoded by Padmakar Dadegaonkar dadegaonkar@yahoo.com

Natya Shastra Chapter 2

pdf was typeset on March 24, 2024

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

